

UZH, Slavisches Seminar, Plattenstrasse 43, CH-8032 Zürich

Adresse

Dr. habil. Tomáš Glanc

Telefon +41 44 634 3503
Mobil +41 767 22 9695
tomas.glanc@uzh.ch

Zürich, 19. April 2019

Oponentský posudek na habilitační práci Josefa Hrdličky “Studie o poezii a poetice”

Otázkám poezie, jejího (filozofického) významu, samotné povaze a projevům básnické řeči a vztahu básnické řeči a “světa” se Hrdlička věnuje soustavně a patří v této oblasti nesporně v českém akademickém prostředí k nejvýznamnějším autorům, přinejmenším ve své generaci. O badatelově suverenitě a ambicích hovoří už sám název práce, který je stručný, obecný a vyznačuje se nárokem bezmála paradigmatickým.

Přitom stojí za pozornost, že pozice, na které by takový přístup zdánlivě nejorganičtěji mohl navázat, totiž program Jana Mukařovského a českého strukturalismu, hrají pro Hrdličku roli snad ani ne marginální. Mukařovský v jeho práci vůbec nefiguruje, autor se okrajově zmiňuje o starších pracích pražské školy a českém strukturalismu v druhé kapitole spisu, nazvaném Cullerova Teorie a problémy lyriky. Z české literárněvědné tradice se Hrdlička několikrát vrací k uvažování o verši v pracích Miroslava Červenky (k jeho pracím Verš a poezie a K pojmu lyriky), víceméně v poznámkách pod čarou se téměř nenápadně “mihnou” z generace “otců” Přemysl Blažíček, z autorových současníků a plus minus vrstevníků Martin Pokorný a Josef Fulka. Patří k přednostem Hrdličkovy práce, že své uvažování nebalí do obsažného usouvztažňování s pracemi předchůdců, jehož nahromadění by pro něj jistě nebylo nijak obtížné a dodalo by práci jakési kontextové bezpečí, nýbrž jde

sebevědomě svým směrem za vytyčenými zájmy a se sekundární literaturou zachází střídavě a jen podle nezbytné potřeby.

Činí tak způsobem, který je plně “konvertibilní” v rámci evropské nebo euroamerické teoretické diskuse, lokální kontext badatelova výchozího vědeckého prostředí se do výkladu téměř nepromítá, což považuji za sympatický rys — pole, na kterém se autor pohybuje, má charakter obecný. Aforisticky řečeno je Hrdličkovi Starbinski (a jeho postoj k oddělení jazyka vědy a jazyka umění, vědeckého ducha a poetického subjektu), případně pak ovšem taky Adorno, Culler nebo Bachelard) neskonale důležitější, než celá pražská a brněnská škola i se všemi předchůdci a pokračovateli. Jestliže v práci hraje místy důležitou úlohu Heidegger, neznamená to ještě, že bude zmíněn Patočka. A nepřehlédnutelný gigant v oblasti studií o poezii a poetice Roman Jakobson se objevuje v celém textu, pokud mi něco neuniklo, přesně jednou v poznámce pod čarou jako autor doslovu k Sešitům Milady Součkové. Pro pořádek opakuji, že tento cíleně selektivní Hrdličkův přístup považuji za klad jeho práce.

Znalost rodného jazyka a české literatury Josef Hrdlička uplatňuje ve výběru textů, jimž se podrobněji věnuje, a v tomto ohledu se jeho práce jeví i bohemisticky relevantní, byť jistě silnější vazbou je jeho přístup komparatistický a komparativní — tak pouštěje se do analýzy poezie Jiřího Koláře, činí tak výhradně s ohledem na Paula Celana. Základní intencí pak není konstatování nějakého jevu imanentního české poezii, jejímu vývoji nebo povaze. Nýbrž jev neskonale obecnější, v tomto konkrétním případě poválečná proměna uspořádaného kosmu v noční můru. “Takový rozklad světa”, konstatuje Josef Hrdlička, “můžeme číst v Kolářových Prometheových játrech a v řadě dalších apokalyptických básních poválečné doby.

Problematická je vůbec přirozená víra ve svět, jak to subtilně naznačují básně Paula Celana (...). I na tomto drobném citátu je vidět, jak plodně a produktivně Hrdlička od konkrétních děl přechází k zobecňujícím tezím, které by mohly být inspirativní i pro další badatele, zabývající se jinými autory z odlišného hlediska.

Pokud Hrdlička analyzuje například básně Konstantina Biebla, činí tak rovněž způsobem pro bohemistiku velmi přínosným: využívá totiž rozboru konkrétních básní k úvahám, které svým teoretickým zájmem dalece přesahují meze konkrétních textů jednotlivého autora. Kladou totiž otázky, které se mohou týkat i autorů s Bieblem nijak nesouvisejících. V tomto konkrétním případě jde například o básnickou konstelaci, v níž se tematizují dvě odlišná místa zároveň, respektive jejich nejednota, vztah mezi nimi, “dvouplánové obrazy”, stav básnického subjektu, umožňující být na dvou místech zároveň (a jeho souvislost se surrealismem a moderní poezií obecně).

Velká část habilitační práce byla již dříve uveřejněna v Hrdličkových publikacích knižních i časopiseckých. Nejde tedy v tomto smyslu o celistvou nově koncipovanou studii, nýbrž spíše o rozšířené a prohloubené shrnutí autorova dosavadního bádání. Tato skutečnost ovšem podle mého názoru nijak nezmenšuje hodnotu vykonané práce. Jistě, někdo by mohl poukázat na habilitační projekt blízký kumulativnímu modelu, kdy autor nepředkládá jednu ucelenou monografii, nýbrž řadu rozsáhlejších statí. I kdyby se tento pohled na předložené texty aplikoval, nic to podle mě nemění na jejich nesporné kvalitě. Hrdlička je badatel, který se tématům pojednávaným v předložené habilitaci věnuje dlouhodobě a jeho spis o tom podává přesvědčivé svědectví. Jeho myšlenkové postupy, volba témat, příkladů, argumentace a způsob uvažování nevyvolávají sebemenší pochyby o tom, že jsou dostatečným předpokladem pro habilitaci kandidáta ve zvoleném oboru.

Universität Zürich
Slavisches Seminar
Tomáš Glanc

